

نقش بانکداری الکترونیکی در جلوگیری از پولشویی

بهمن احسانی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۲/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۵/۲۳

چکیده

امروزه تحول شگرفی که در نظام پولی و بانکی جهان به واسطه انقلاب فناوری اطلاعات و ارتباطات به وجود آمده، آثار عمیقی بر زندگی اجتماعی و اقتصادی افراد گذاشته و همزمان حوزه مقررات ضد پولشویی کنونی را با چالش جدید مواجه کرده است. دسترسی به بانکداری الکترونیکی و شبکه‌های اینترنتی، حاشیه امنی را در اختیار پولشویان قرار داده است. این مقاله درصدد پاسخگویی به این پرسش است که بانکداری الکترونیکی چه تأثیری بر فرایند پولشویی دارد. با این فرضیه که بانکداری الکترونیکی موجب تسهیل ارتکاب جرم پولشویی گردیده و روش‌های جدیدی را جهت ارتکاب این جرم پدید آورده است، با بررسی تجارت و بانکداری الکترونیکی و ویژگی‌های این دو، شیوه‌های پولشویی الکترونیکی، فنون رایج و مدرن برای ارتکاب پولشویی الکترونیکی مطرح و فرایند پولشویی سنتی با پولشویی مدرن مورد مقایسه قرار گرفته است. به نحوی که سعی می‌شود به طرق گوناگون، پیشگیری مؤثری از شکل‌گیری این تشکلهای مجرمانه به عمل آید و مبارزه‌ای قاطع با آنها صورت گیرد. در این نوشتار پس از توضیحی راجع به ماهیت پول و بانکداری الکترونیک تأثیرات آن بر فرایند مجرمانه پول‌شویی بحث و بررسی می‌شود و در نهایت به عنوان نتیجه‌گیری از این مباحث با تکیه بر وضعیت ایران در قبال جرایم سازمان‌یافته از یک سو و بهره‌برداری از پول و بانکداری الکترونیک از سوی دیگر، پیشنهادات مورد نظر ارائه می‌شود.

واژگان کلیدی: پولشویی، بانکداری الکترونیکی، فرآیند پولشویی.

^۱ عضو هیات علمی دانشگاه علوم انتظامی ناجا و رئیس مرکز آینده پژوهی انتظامی. ayandeh.p.n@gmail.com

مقدمه

پول و به تبع آن اقتصاد پولی از پدیده هایی هستند که به اعتقاد بسیاری از اقتصاددانان، بشر بر اساس نیاز به مبادله و تسهیل در امور مربوط به آن با بهره مندی از قوه خلاق خود به ابداع یا به عبارتی اختراع آن شده است، به گونه ای که «پل آنتونی ساموئلسون» اقتصاد دان امریکایی (۱۹۱۵)، استاد دانشگاه ماساچوست و برنده جایزه نوبل در اقتصاد، در کتاب خود به نام «اقتصاد» آن را در زمره یکی از سه اختراع بزرگ جهان یعنی آتش، چرخ، و بانک مرکزی (منظور از بانک مرکزی همان پول می باشد) قرار داده است. در خصوص نگرشی به چگونگی پیدایش پول می توان به نظر «آدام اسمیت» اشاره نمود که وی متفاوت از نظر اقتصاددانان قبل از خود گفته است، پول را نه یک اختراع یا ابداع بلکه نهادی طبیعی باید دانست. وی معتقد بود که پول نه از نظر قدرت دولت و نه اراده ملت به وجود آمده، بلکه یک گزینه همگانی موجب پیدایش آن شده و مردم بر حسب نیاز و به طور غریزی چون به مشکلات مبادله مستقیم کالا به کالا برخورد کردند، این شیوه را متروک و پول را به عنوان وسیله مبادله، جانشین سیستم متروک نمودند. نقطه مشترک هر دو نظریه بیانگر این مطلب است که در تاریخ بشری روند مبادله را می توان نقطه آغازین تشکیل پول قلمداد نمود. با نگاهی به تاریخچه پیدایش پول و سیر تکاملی آن از نظر زمانی که بشر بنا به ضرورت های مبادلات و تامین نیازهای زندگی خود از طریق انجام مبادله با دیگران اولین وسیله مبادله در قالب کالای پولی بسیار ساده و به عنوان معیار محاسبه ارزش کالاها با یکدیگر به وجود آورد تا زمان حال که مفهوم پول به واسطه توسعه بازارهای پولی و سیستم های اعتباری توسعه یافته است، به کار گرفته می شود (هندیانی، ۱۳۸۳، ص ۴۰).

از طرفی امروزه مجرمین سازمان یافته نیز با اعتقاد عمیق به قدرت پول علاوه بر اینکه عمده فعالیتشان در جهت تحصیل منافع مادی صورت می گیرد، می دانند که پول شاه‌رگ حیاتی و دوام و بقای آنهاست و در عین حال آگاهی دارند که باید ظاهر آلوده و در واقع ریشه غیر قانونی آن را به صورت قانونی و پاک در بیاورند (معظمی، ۱۳۸۴، ص ۱۰۳). باید دانست پول دارای معنای مشخصی در اقتصاد می باشد، پول و بانکداری حلقه اتصال اقتصاد است، پول جایگاه ویژه ای در اقتصاد دارد و حجم آن تعیین کننده میزان فعالیت‌های اقتصادی است، لذا لازم به یادآوری است تا زمانی که پول و بانکداری و مکانیزم انتشار اسکناس را به درستی نشناسیم بحث درباره پولشویی و نقش آن در اقتصاد، بحثی ناقص و بیهوده است. پولشویی اثرات و پیامدهای مخربی بر اقتصاد کشور، توان و ساختار اجتماعی جامعه می گذارد (لطیف، ۱۳۸۵).

بیان مساله

آنچه در اینجا مورد بررسی قرار می‌گیرد، چهره بسیار خطرناک‌تری از نوعی جرایم است که پیش از این وجود داشته ولی حدود یک قرن است که در حوزه حقوق جزا و جرم‌شناسی مورد توجه قرار گرفته است. در سال ۱۹۲۴، جامعه شناس امریکایی «پروفسور ادوین ساترلند» در کتاب اصول جرم‌شناسی خود، برای اولین بار آنها را جرایم سازمان‌یافته نامید و از آن زمان چنان توجه جهانیان به این طیف از جرایم جلب شده که در محافل ملی و بین‌المللی مختلف به آن پرداخته اند که از مهم‌ترین آنها می‌توان به کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با جرایم سازمان‌یافته فراملی (United Nations Convention Against Transnational Organized Crime) اشاره کرد. سازمان ملل متحد این کنوانسیون را با ابتکار عمل کشور ایتالیا در ۱۵ دسامبر ۲۰۰۰ در شهر پالرمو یکی از کانون‌های این نوع تشکل‌های مجرمانه در

جهان با حضور ۱۲۰ کشور، از جمله ایران، برگزار کرد و در نتیجه معاهده‌ای بین‌المللی در ۴۱ ماده و ۳ پروتکل ارائه شد و در ۱۵ نوامبر همان سال به تصویب کشورها رسید. طی این معاهده، از دول عضو خواسته شده ساز و کارهای کیفی و غیرکیفی مناسبی جهت مقابله با این جرایم پیش‌بینی کنند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴: ۸۷۱).

بدیهی است آنچه از برگزاری این‌گونه همایش‌های بین‌المللی، منطقه‌ای یا بین‌الدولی دنبال می‌شود، تحقق دو هدف عمده است: ۱- پیشگیری مؤثر از شکل‌گیری این جرایم ۲- مبارزه قاطع با آنها. اما همان‌طور که در ادامه خواهیم دید، از آنجا که این جرایم از مختصات بسیار پیچیده و بعضاً قدرتمندی برخوردارند و از نظر نیروی انسانی و مالی در وضعیت بسیار خوبی قرار دارند، تحقق این اهداف با مشکلات عدیده‌ای همراه است؛ به ویژه آنکه مرتکبین این گونه جرایم همواره پیشرفته‌ترین و روزآمدترین فناوری‌ها را به خدمت می‌گیرند تا علاوه بر تسهیل فعالیت‌های مجرمانه خود، امکان رویارویی با مجریان قانون یا شکست از آنها را به حداقل برسانند. یکی از فناوری‌های جدیدی که به راستی برای این تشکل‌ها بسیار ارزشمند تلقی می‌شود و امروزه به طور روزافزونی از آن جهت پول‌شویی که ساحل نجات فعالیت‌هایشان می‌باشد بهره‌برداری می‌کنند، پول و بانکداری الکترونیک (E-cash and E-banking) است. این پدیده جدید که چند سالی است پا به فضای تبادل اطلاعات (Cyberspace) گذاشته و به واقع جلوه بین‌المللی پیدا کرده است، نسبت به پول و بانکداری فیزیکی از مزایایی برخوردار است که به جد، دولت‌ها را بر آن داشته هرچه سریع‌تر نسبت به جایگزینی آنها اقدام کنند. همچنین در توسعه و بهره‌برداری از فعالیت‌های درآمدزایی نظیر تجارت الکترونیک (E-commerce)، از جنبه زیرساختی و زیربنایی برخوردار است و در حال حاضر کمتر کشوری حاضر است از منافع بی‌شمار اقتصادی فضای تبادل اطلاعات چشم‌پوشی کند.

ویژگی های پول الکترونیک

اگر چه در فرایند توسعه پول الکترونیکی انواع متفاوتی از این فرآورده ها با ویژگی های مختلف عرضه شده اند اما در طراحی همه آنها سعی شده تا همه ویژگی های پول بانک مرکزی لحاظ گردد. به طور کلی فرآورده های پول الکترونیکی را از نظر فنی می توان به دو دسته تقسیم کرد: پول الکترونیکی مبتنی بر کارت های هوشمند و پول الکترونیکی مبتنی بر نرم افزارهای رایانه ای (پول مبتنی بر شبکه). فرآورده های پول الکترونیکی مبتنی بر کارت های هوشمند قابلیت شارژ مجدد دارند و در همه جا به عنوان ابزار پرداخت، قابل استفاده می باشند. علاوه بر این، پرداخت از طریق آنها نیازی به کسب اجازه از یک مرجع ندارد. دو ویژگی نخست، این نوع پول ها را از کارت های تک منظوره عادی که به طور موردی یا برای خرید یک سری کالا و خدمات خاص صادر شده اند متمایز می کند و ویژگی سوم، آنها را از کارت های بدهی متمایز می نماید. به طور کلی می توان گفت فرآورده های این نوع پول برای تسهیل پرداخت های با ارزش کم در معاملات خرد رو در رو طراحی شده اند.

انتظار می رود فرآورده های پول الکترونیکی مبتنی بر کارت های هوشمند، استفاده از پول بانک مرکزی و نیز در حد کمتر، استفاده از کارت های بدهی را برای پرداخت های مستقیم کاهش دهد. همچنین به احتمال زیاد استفاده از چک، کارت های پرداخت و کارت های بدهی در پرداخت های غیر مستقیم یعنی پرداخت های به موقع را نیز کاهش خواهد داد (Berentsen: 1998). فرآورده های پول الکترونیکی مبتنی بر نرم افزار رایانه ای نیز توانایی پرداخت و دریافت از طریق شبکه های کامپیوتری، به ویژه اینترنت را دارند. این نوع از طریق کاهش هزینه های مبادلاتی (به واسطه تسهیل نقل و انتقال پول میان انواع مختلف حساب ها، بانک ها و کشورها) و نیز سرریز های یادگیری، تقاضای سپرده های دیداری را تحت تاثیر قرار

داده و آنرا کاهش خواهد داد. سرریزهای یادگیری به مهارتی مربوط می شود که افراد در طی زمان، ضمن استفاده از نرم افزارهای مالی شخصی و فن آوری های ارتباطی برای مدیریت بهینه برنامه های مالی خود، کسب می نمایند (دژ پسند، ۱۳۸۳). ماهیت بانکی پول الکترونیک، همچون چک پول مسافرتی بیانگر طلب قابل دریافت از بانک یا مؤسسه اعتباری صادر کننده آن است که پیش از پرداخت به وسیله آن، به هیچ حساب خاصی منظور نشده است. اما مهمترین انگیزه چنین بانک یا مؤسساتی برای ایجاد و صدور پول الکترونیک، استفاده از حجم پول نقد خارج از سیستم بانکی به عنوان منبع مالی بسیار ارزان قیمت، تحت فرایند تبدیل آن به پول الکترونیک و ایجاد بدهی برای خود است. محصولات پول الکترونیک که به عنوان جایگزین پول سنتی ایجاد شده اند، با ماهیتی بسیار سیال و جابه جا پذیر می توانند به راحتی نسبت اجزای پولی (اسکناس و مسکوک و سپرده های دیداری) و همچنین سرعت گردش پول را تغییر داده و از مجرای تغییر حجم پول، سیاست پولی بانک مرکزی را تحت الشعاع قرار دهند. مهمترین ویژگی پول الکترونیکی یعنی فرا ملیتی یا بی مرز بودن آن، نقش مهمی در اثر گذاری بر سایر متغیرهای اقتصادی ایفا می کند. اگر چه این ویژگی از نظر دولت ها منشا برخی تبعات منفی نشر گسترده پول الکترونیکی تلقی می شود اما به ارتقای سطح کارآیی مبادلات بین المللی نیز کمک قابل ملاحظه ای می نماید. طبیعتاً با استفاده از پول الکترونیکی، هزینه ی نقل و انتقال بین المللی وجوه، به طور قابل توجهی کاهش خواهد یافت. البته با افزایش بی سابقه کارآیی پرداخت های بین المللی ممکن است بی ثباتی نظام پولی جهانی افزایش یافته و به بروز کشمکش بین ناشران و استفاده کنندگان پول الکترونیکی از یک سو و بانک های مرکزی کشورها از سوی دیگر منجر گردد (Tanaka: 1996).

ویژگی دیگر پول الکترونیکی، قانونی نبودن و رایج نبودن آن است که این امر در مراحل اولیه نشر، مقبولیت عمومی آن را کاهش می دهد. علاوه بر این، پول الکترونیکی پرداخت کننده و دریافت کننده وجه برای قطعیت پرداخت نیست. زیرا موجودی پول الکترونیکی می تواند از طریق شبکه های رایانه ای به صورت به موقع انتقال یابد (Bootle, 2000). پرداخت پول از طریق الکترونیکی مزایای زیادی دارد که عبارتند از:

- ۱- انتقال الکترونیکی پول خیلی مطمئن تر، سریع تر و ساده تر از چک است.
- ۲- انتقال الکترونیکی پول به طور قابل توجهی باعث صرفه جویی در هزینه بانک داری می شود.
- ۳- انتقال الکترونیکی پول با ساده کردن پیگیری عملیات بانکی، مدیریت بانکی بهتری فراهم آورده و این در حالی است که سرویس بهتری برای مشتریان فراهم می کند.

جدول شماره (۱)، ویژگی های اصلی پول الکترونیکی، اسکناس و مسکوک، چک و کارت بدهی را در برخی از کشورهای در حال توسعه (ایران، مالزی، هند، تایلند، امارات و ...) در سال های قبل از ۱۹۹۶، ارائه می نماید. ویژگی مهمی که در جدول (۱) به آن اشاره نشده است، توانمندی هر روش پرداخت برای مقابله با مشکلات فنی، کلاه برداری و ... می باشد. از این منظره، پول الکترونیکی در مقایسه با سایر روش های پرداخت در رتبه پایین تری قرار دارد.

جدول ۱: ویژگی های پول الکترونیکی، اسکناس و مسکوک، چک و کارت بدهی

ویژگی نوع پول	پول قانونی بودن	برخورداری از مقبولیت عامه	هزینه نهایی هر معامله	قطعیت پرداخت در مبادله مستقیم	قطعیت پرداخت در معادله غیر مستقیم	گمنامی استفاده کننده
پول الکترونیکی	خیر	نامشخص	کم	بله	بله	بله
اسکناس و مسکوک	بله	گسترده	متوسط	بله	خیر	بله
چک	خیر	محدود	زیاد	خیر	خیر	خیر
کارت بدهی	خیر	محدود	متوسط	خیر	خیر	خیر

ماهیت پول و بانکداری الکترونیک

پول الکترونیک همان تکانه‌های الکترونیکی (Electronic Pulses) یا داده‌های رایانه‌ای است که واجد اعتبار مالی شده و به طور کلی دو نوع است:

۱- کارت‌های هوشمند^۱: که به آنها پول الکترونیک آفلاین هم گفته می‌شود و در قالب کارت‌های اعتباری^۲، بدهی^۳، یا حتی ساده‌ترین شکل آنها یعنی کارت‌های تلفن ظهور پیدا کرده‌اند. به این کارت‌ها از آن جهت پول الکترونیک آفلاین گفته می‌شود که نقل و انتقال وجوه به وسیله آنها از طریق دستگاه‌های خاصی نظیر خودپردازها صورت می‌گیرد و شبکه بانکی و مؤسسات فیزیکی کشور در گام اول به سوی برقراری نظام پولی و بانکی الکترونیک از آنها استفاده می‌کنند و همان‌طور که می‌دانیم، هم‌اکنون این کارت‌ها و سیستم‌ها در جامعه ما رواج زیادی پیدا کرده‌اند.

۲- پول الکترونیک کامپیوتری: یا آنلاین که حتی به اندازه کارت‌های هوشمند هم وجود خارجی ندارد، و به طور کلی برای فضای تبادل اطلاعات طرح‌ریزی شده است. برای دسترسی به وجوه آنلاین، لازم است پیشاپیش نزد مؤسسه اعتباری یا بانکی که از این فناوری برخوردار است، وجه یا اعتباری سپرده شود. سپس یک شماره اعتباری در اختیار مشتری قرار می‌گیرد که می‌تواند از طریق رایانه شخصی خود از منزل یا اداره یا هر جای دیگر با اتصال به یک شبکه ارائه دهنده خدمات اطلاع رسانی رایانه‌ای و متعاقب آن شبکه جهانی اینترنت، اقدام مورد نیاز خود را تهیه کند و برای پرداخت وجه فقط آن شماره را در اختیار سایت مورد نظر قرار می‌دهد که آن نیز به طور خودکار به سایت بانک یا مؤسسه مربوطه متصل می‌شود و وجه موردنظر را به حساب خود منتقل می‌کند. باید توجه داشت که در اینجا مشتری همان

¹ Smart Cards

² Credit Cards

³ Debit Cards

کاربر اینترنت است که با در اختیار داشتن کیف پول الکترونیک^۱ می‌تواند در فضای تبادل اطلاعات به خرید و فروش بپردازد و همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پرسنل بانکی در اینجا یک سری برنامه‌های رایانه‌ای هستند که به این منظور طرح‌ریزی شده‌اند. (Fin CEN. (15: 2000. با توجه به توضیحاتی که داده شد، مفهوم بانکداری الکترونیک نیز روشن می‌شود که می‌توان آن را انجام امور بانکی به شکل الکترونیکی دانست که در اینجا به جای ساختمان، نیروی انسانی و اسناد و اوراق کاغذی، با فضای تبادل اطلاعات و یک سری برنامه‌های کاربردی و اسناد دیجیتال سر و کار داریم. البته همان‌طور که می‌دانیم، در مورد کارت‌های اعتباری عوامل انسانی به شکل محدودتری دخالت دارند و مشتری مجبور است برای بهره‌مندی از خدمات آن به مراکز خاص مراجعه و از دستگاه‌های خاصی استفاده کند. پس از بررسی مختصر ماهیت پول و بانکداری الکترونیک، جهت روشن‌تر شدن مطلب، به برخی مزایای آنها نسبت به پول و بانکداری فیزیکی اشاره می‌شود:

۱- یکی از مزایای مهم پول الکترونیک حجم بسیار ناچیز آن است. تصور کنید اگر بخواهید اعتبار مالی تخصیص یافته به یک کارت هوشمند را به صورت نقد جا به جا کنید، چند بسته اسکناس ده یا بیست هزار ریالی نیاز خواهید داشت که البته این مسأله سوای نگرانی‌های امنیتی آنها می‌باشد. در حالی که در پول الکترونیک آنلاین به همان کارت اعتباری هم نیازی نمی‌باشد و در حقیقت با همان رایانه‌ای که فعالیت‌های بسیار متنوع خود را انجام می‌دهید، به امور مالی و بانکی تان هم می‌پردازید.

۲- مزیت مهم دیگر پول الکترونیک استهلاک ناپذیری آن است. سالانه هزینه‌های هنگفتی صرف چاپ و نشر اسکناس و مسکوکات جدید می‌شود و این سوای هزینه‌های بسیار

^۱ E-purse

بیشتری است که صرف تأسیس بانکها و مؤسسات جدید و تجهیز و تأمین پرسنل آنها می‌شود. در حالی که ناگفته پیداست پول و بانکداری الکترونیک به ویژه قالب آنلاین آن، فقط به یک سری برنامه‌ها و سیستم‌هایی نیاز دارد که با ضریب استهلاک و خطای بسیار پایین کار می‌کنند. هم‌اکنون در ایران، بانک کشاورزی در تبلیغات گسترده مهرکارت خود که آن را جلوه‌ای از بانکداری الکترونیک معرفی می‌کند - اعلام می‌دارد سالانه دولت ۱۲۰ میلیارد ریال صرف چاپ و نگهداری اسکناس‌های رایج می‌کند و سپس این سؤال را مطرح می‌سازد که با این میزان پول چه قدر می‌توان اشتغال‌زایی کرد؟

۳- ضریب اطمینان وجوه الکترونیک نیز مزیتی است که نمی‌توان از آن چشم‌پوشی کرد. چنانچه وجوه نقدی سرقت یا مفقود شوند، عملاً از دید مالکیت صاحب خود خارج می‌شوند. در حالی که اگر کارت اعتباری مفقود یا سرقت شود، در درجه اول امکان استفاده از آن وجود ندارد، زیرا علاوه بر آن به نام کاربر^۱ و گذرواژه^۲ نیز نیاز است. حتی در این صورت می‌توان با مؤسسه یا بانک مورد نظر تماس گرفت و تا تعیین تکلیف، آن را از درجه اعتبار ساقط کرد. در مورد پول الکترونیک آنلاین نیز امکان تهیه نسخه پشتیبان (کپی) از وجوه الکترونیک وجود دارد که البته باید گفت به دلیل برخورداری از فناوری پیشرفته رمزنگاری^۳ و امضاهای دیجیتال^۴، از ضریب اطمینان بسیار بالایی برخوردارند.

۴- آخرین مزیتی که در حد این مطلب می‌توان برشمرد، به ماهیت ذاتی پول الکترونیک برمی‌گردد. همان‌طور که پیش از این بیان شد، بیش از یک دهه است که تجارت الکترونیک در بستر شبکه جهانی اینترنت به یک حرفه درآمدزا تبدیل شده، به نحوی که

¹ User Name

² Password

³ Encryption

⁴ Digital Signature

طبق آمار منتشره کشورهای فعال در این حوزه سالانه میلیاردها دلار از این طریق درآمد کسب می‌کنند، اما همانند هر حرفه دیگر، این جلوه نوین از تجارت برای فعلیت یافتن و بازدهی بهینه به یک سری ابزار و لوازم نیاز دارد که مهم‌ترین آنها پول و بانکداری الکترونیک است و بدیهی است نمی‌توان از نظایر سنتی آنها انتظار داشت موجبات شکوفایی این عرصه را فراهم آورند.

بررسی مفصل و جامع ویژگی‌ها و مزایای پول و بانکداری الکترونیک، خود مجال دیگری می‌طلبد و آنچه در اینجا ارائه شد، بارزترین گزینه‌های آنها بود. اما برای تکمیل بحث، به مهم‌ترین مزایای بانکداری الکترونیک (البته در مفهوم خاص آن که در شبکه جهانی اینترنت اجرا می‌شود) هم اشاره می‌گردد:

- ۱- در هر ساعت از شبانه روز و بدون تعطیلی، معطلی و حتی تحمل هزینه‌های بیشتر نسبت به بانکداری سنتی، می‌توان از خدمات آن بهره‌مند شد.
 - ۲- در هر نقطه از جهان و با هر وسیله‌ای که بتوان به شبکه جهانی اینترنت متصل شد، می‌توان به حساب خود دسترسی داشت و امور بانکی مربوطه را شخصاً انجام داد.
 - ۳- اطلاعات مربوط به مبادلات بانکی گذشته و حال مشتری به آسانی در دسترس می‌باشد.
 - ۴- مشتری می‌تواند شخصاً بر نقل و انتقال وجوه خود حتی در عرصه بین‌المللی نظارت مستقیم داشته باشد، بی‌آنکه مؤسسات اعتباری یا بانک‌های مربوطه بتوانند مداخله کنند.
- (Fin CEN : 26).

پس از بررسی ویژگی‌ها و ماهیت پول و بانکداری الکترونیک که جهت زمینه‌سازی مبحث بعد بیان شدند، به این مسأله می‌پردازیم که چرا این فناوری جدید توجه پول‌شویان را به خود جلب کرده است.

سوء استفاده از پول و بانکداری الکترونیک در پول‌شویی

فناوری جدید چنان برای پول‌شویان شگفت‌انگیز بوده که آن را ساحل نجات و بهشت خود نامیده‌اند (Schopper, 8: 2002). البته با توجه به توضیحاتی که داده شد، حداقل باید این انتظار را داشت که آنها نیز به عنوان یک شهروند عادی از ظهور این پدیده خوشحال باشند. اما آنچه در اینجا مدنظر است، بررسی ویژگی‌هایی چون پول شویی است که موجب شده در سطح کلان مورد سوء استفاده قرار گیرد. پیش از پرداختن به بحث اصلی، محرز می‌گردد اگر دو حوزه جرایم سازمان‌یافته و پول و بانکداری الکترونیک را در ابعاد کلان آنها در نظر بگیریم، یعنی جرایم سازمان‌یافته ملی و فراملی و پول و بانکداری الکترونیک آنلاین و آفلاین، یک نگرش را می‌طلبد و اگر بعد دیگر این دو حوزه را مد نظر قرار دهیم، یعنی جرایم سازمان‌یافته فراملی و پول و بانکداری الکترونیک آنلاین، که ویژگی بین‌المللی بودن از عناصر اصلی آنها محسوب می‌شود، رویکرد دیگری را می‌طلبد. بدیهی است با توجه به توضیحاتی که راجع به پول‌شویی و نحوه ارتکاب آن داده شد، باید گزینه دوم مدنظر قرار گیرد و مباحث مربوط به آن تجزیه و تحلیل شود، هرچند اتخاذ یک رویکرد جامع که می‌تواند در کنار اقدامات ضدپول‌شویی فیزیکی بسیار کارآمد جلوه کند، مستلزم امعان نظر به پول الکترونیک آفلاین و نحوه سیاست‌گذاری آن نیز خواهد بود. در ادامه سعی می‌شود با بررسی تلفیقی این دو حوزه که از هم‌پوشانی فوق‌العاده‌ای هم برخوردارند، اصل موضوع که پیشگیری از پول‌شویی به وسیله پول و بانکداری

الکترونیک است تبیین گردد (Financial Action Task Force On Money Laundering)،
8: (1996-1997).

یکی از مهم‌ترین ابزارهایی که در پول و بانکداری الکترونیک برای اجرای صحیح امور و بالابردن ضریب اطمینان کارکردها به کار می‌روند، فناوری رمزنگاری و امضای دیجیتال می‌باشد. به طور خلاصه، کارکرد فناوری رمزنگاری این است که محتوا را به شکلی نامفهوم و غیرقابل درک تبدیل می‌کند و برای اینکه به حالت اولیه برگردد، لازم است فرایند رمزگشایی^۱ اجرا شود که بدیهی است فقط سازنده و واگذارنده این فناوری و ارسال‌کننده و دریافت‌کننده محتوا توانایی انجام آن را دارند. با توجه به این توضیحات مشخص می‌شود اگر پول الکترونیک رمزنگاری شود، دیگر محتوای آن نامفهوم خواهد شد و تنها دریافت‌کننده آن که مشخص نیست در کدام نقطه از جهان قرار دارد، می‌تواند با اجرای برنامه رمزگشای مربوطه از آن آگاهی یابد. به این ترتیب، چنان سطحی از محرمانه ماندن^۲ و ناشناس ماندن^۳ برای این مبادلات فراهم می‌شود که هر کس می‌تواند از هر جای دنیا مبلغ مورد نظر خود را به نقطه‌ای دیگر ارسال کند، بی‌آنکه کسی از محتوای آن آگاهی یابد. حال سؤال این است که آیا از این وضعیت بهتر هم ممکن بود برای پول‌شویان فراهم شود؟ بدیهی است آنها دیگر مجبور نخواهند بود برای تطهیر اموال نامشروع خود مراحل پولشویی مورد نظر را طی کنند یا به خاطر آن مرتکب جرایم دیگری نظیر جعل، تطمیع یا حتی تهدید کارمندان مؤسسات مالی و بانک‌ها شوند و بدون هیچ دردسری می‌توانند در کمترین زمان ممکن به اهداف خود نائل شوند. ممکن است در مقابل این گونه استدلال شود که حل این معضل آسان است و فقط کفایت از محرمانه ماندن مبادلات

¹ Decryption

² Confidentiality

³ Anonymity

الکترونیک چشم‌پوشی شود یا اینکه کلید رمزگشای آنها در اختیار مقامات ذی‌صلاح مجری قانون قرار گیرد. در پاسخ باید گفت حتی با قبول این فرض، هنوز اصل مطلب مبنی بر آسان بودن بررسی مبادلات الکترونیک قابل مناقشه است. همان‌طور که اشاره شد، هر لحظه بر میزان مبادلات مالی الکترونیکی در سراسر جهان افزوده می‌شود که بدیهی است صرف نظر از محدودیت‌های قانونی، با محدودیت‌های فنی نیز مواجه هستیم.

ثانیاً، حفظ اسناد و مدارک مالی حتی پیش از ظهور مقررات ضد پول‌شویی و پول و بانکداری الکترونیک نیز مورد توجه بوده، به نحوی که ایالات متحده در سال ۱۹۸۲ قانون خاص حق حفظ حریم مبادلات مالی (The Right to Financial Privacy Act, 1982) را به تصویب رساند و مطابق آن مقرر کرد اسناد مربوط به وضعیت مالی افراد در صورتی قابل دسترسی است که با پی‌جویی مشروع مجریان قانون مرتبط باشد و در اینجا لازم است مشتری از این افشاء مطلع شود از سوی دیگر، این کشور در سال ۱۹۸۶ قانون حفظ حریم ارتباطات الکترونیکی (The Electronic Communication Privacy Act, 1986) را به تصویب رساند و به موجب آن شنود ارتباطات الکترونیک توسط مجریان قانون را تحت ضوابط بسیار سختی قرار داد (Borther, 1996: 2).

به این ترتیب، همان‌طور که ملاحظه می‌شود، بهره‌برداری از فناوری رمزنگاری نه تنها از باب بالا بردن ضریب ایمنی مبادلات، که از لحاظ تضمین رعایت حقوق بشر نیز توجیه‌پذیر است و سیاست‌گذاران این حوزه با اشراف به سوء استفاده‌های احتمالی، باز هم صراحتاً به مجریان قانون ملی و بین‌المللی اجازه نداده‌اند چنین حقوق مسلمی را نقض کنند. حال سؤال است که چه باید کرد؟ آیا باید به پول‌شویان اجازه داد از این فناوری بسیار سودمند در راستای مقاصد شوم خود که همانا تقویت و آمادگی هرچه بیشتر برای ارتکاب جرایم سازمان‌یافته می‌باشد بهره‌برداری

کنند یا اینکه در اینجا هم می‌شود با برنامه‌ریزی صحیح و وضع قواعد و مقررات مناسب امکان سوء استفاده از آن به ویژه در این سطح کلان را کاهش داد؟

در جواب می‌توان گفت که بی‌تردید این مسأله همانند دیگر مسائل لاینحل تلقی نمی‌شود، اما مسلماً حل آن با چالش‌های بسیاری همراه خواهد بود؛ به ویژه اگر جرایم سازمان‌یافته در عرصه فراملی و پول و بانکداری الکترونیک آنلاین مدنظر قرار گیرند که بدیهی است این رویکرد راه‌حل‌های بین‌المللی هم می‌طلبد، آن هم راه‌حلهایی که باید برای ملاحظات بعضاً مهمی که در فوق اشاره شد، پاسخ‌های متحدالشکلی ارائه دهند. بی‌تردید تمامی کشورها در نحوه استفاده از فناوری رمزنگاری رویه متحدالشکلی ندارند. به عنوان مثال، در ایالات متحده استفاده از فناوری رمزنگاری پیشرفته PGP منوط به ارائه کلید رمزگشای آن به پلیس FBI می‌باشد، در حالی که مجریان قانون اروپایی با محدودیت‌های بیشتری مواجه‌اند. همچنین، نگاه آنها به مسأله رعایت حریم خصوصی کاربران شبکه‌ای یا به عبارت بهتر مشتریان بانکی شبکه‌ای یکسان نیست و از همه مهم‌تر اینکه تمامی کشورها در برخورد با جرایم سازمان‌یافته به یک اندازه تلاش نمی‌کنند، تا چه رسد به اینکه تن به وضع یک سری مقررات دهند که تجارت الکترونیک سودآور آنها را با تهدید مواجه می‌سازد. بنابراین، حل تمامی این معضلات به یک اجماع بین‌المللی نیازمند است. در پایان باید گفت، با وجود تمام نارسایی‌هایی که در باب مبارزه با پول‌شویی الکترونیکی برشمردیم، از آنجا که از لحاظ ماهیت همانند دیگر سوء استفاده‌هایی است که از فضای تبادل اطلاعات به عمل می‌آید، می‌توان راهکارهایی را که حداقل در راستای پیشگیری وضعی از این جرایم اعمال می‌شود در اینجا نیز به کار برد (جلالی فراهانی، ۱۳۸۳: ۱۰۹). به هر حال، شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای به عنوان واسطه با فضای تبادل اطلاعات در این فرایند نقش بسیار مهمی به عهده دارند. به عنوان مثال، چنانچه ارائه‌دهنده خدمات مرکز

داده‌ای^۱ به بانکداری الکترونیک بپردازد، باید آن را موظف کرد علاوه بر مقررات کلی، مقررات خاص مربوط به بانکداری الکترونیک را که مسلماً با نظر مقامات ذیصلاح سیاسی، اقتصادی و فناوری اطلاعات و ارتباطات مقرر شده و شاید در قالب یک قانون خاص هم به تصویب رسیده باشد، به اجرا گذارد.

چنانچه به مسائلی که بیان شد جامه عمل پوشانیده شود، می‌توان ادعا کرد که مبارزه با پولشویی الکترونیکی، حتی از پولشویی سنتی هم آسان‌تر خواهد بود. چرا که در اینجا لازم نیست پرسنل ارگان‌های مختلف از چندین کشور به خدمت گرفته شوند تا در مراحل سه‌گانه پولشویی سنتی اختلال ایجاد کنند، بلکه با هماهنگی بین‌المللی و تدوین یک سری برنامه‌های رایانه‌ای که بر مبنای سیاست‌گذاری‌های اصولی طرح‌ریزی شده‌اند، به خوبی می‌توان از عهده پیشگیری از پولشویی الکترونیکی برآمد.

یافته های تحقیق

امروزه اقتصاددانان پول را به صورت بسیار محدود (سکه و اسکناس) و یا گسترده آن که ثروت را در بر می‌گیرد، تعریف می‌نمایند. بر مبنای این تعریف، پول عبارت است از هر چیزی که وسیله مبادله و یا معیاری برای سنجش ارزش بوده و ذخیره ارزش می‌باشد. بعضی از اقتصاددانان وظیفه پول را به ابزاری برای هدایت و کنترل اقتصاد تعریف می‌کنند (مجتهد، ۱۳۸۵، ص ۴۱).

اسکناس + سپرده دیداری = M1

شبه پول + اسکناس + سپرده دیداری = M2

¹ Data Center

تعریف پول:

پول نمادی از حق مالکیت است که مورد قبول عامه مردم می باشد و به سرعت قابل انتقال است (لطیف، ۱۳۸۵).

تعریف پول بر پایه قانون:

پول امروزی (اسکناس و مسکوک) به لحاظ اینکه حکومت برای آن ارزش و اعتباری ایجاد نموده از جمله اعتبار پول محسوب می گردد که از طریق قانون ایجاد شده است.

تعریف پول بر مبنای وظایف پول:

در اقتصاد کلاسیک پول یک وظیفه داشت و آن قرار گرفتن به عنوان واسطه مبادله بود، از دیدگاه دیگر به سه دلیل پول تقاضا می شود:

- ۱- تقاضای معاملاتی برای انجام معاملات
- ۲- تقاضای احتیاطی برای مواقع ضروری چون بیماری، ازدواج و غیره
- ۳- تقاضای سفته بازی^۱، یا سوداگری

اهمیت پول در جامعه:

پول کالایی^۲: در دوران های ابتدایی با شکل گیری داد و ستد، کالاهایی که بیشتر مورد مبادله قرار می گرفتند یا در زندگی اقتصادی اهمیت و بژه ای داشتند نقش پول را ایفاء کرده و واسطه مبادلات می شدند. در بسیاری از جوامع، این وظیفه را چهار پایان برعهده داشتند. «هومر» در اثر خود به نام «اپلیاد»، ارزش زره دو تن از جنگ آوران را بر مبنای معیار گاو نر بیان می کند.

^۱ . Speculation (قبول خطر احتمالی نامتعارف به امید سودی بیش از حد متوسط منافع در معاملات تجاری و مالی)

^۲ Commodity Money

این مطلب مستلزم آن نیست که گاو نر در آن زمان لزوماً وسیله مبادله رایج بوده است. می توان تصور کرد در شرایطی که هنوز مبادلات پایاپای رواج کامل نداشته، کالاهایی به عنوان معیار مقایسه ارزش سایر کالاها مورد استفاده قرار می گرفتند بی آنکه لزوماً نقش ویژه واسطه را در مبادلات ایفا کنند.

پول فلزی:

پول های فلزی، به ویژه طلا و نقره به دلیل ارزش فراوان و حجم کم، به سهولت قابل حمل و نقل هستند، از این گذشته دوام بسیار داشته و کمتر فاسد می شوند، خصلت و مزیت پول های فلزی، قابلیت تقسیم پذیری آنها بدون صدمه وارد ساختن به کیفیتشان است. در مورد مبداء رواج پول های فلزی، تاریخ مشخصی وجود ندارد. «هردوت» می گوید: پول مسکوک و نحوه ضرب آن از لیدیه به شهرهای یونان و مستعمرات آن برده شده است، ایرانیان نیز از راه ارتباط با این پادشاهی با سکه آشنا شده اند. پول های فلزی، بالقوه کالا هستند و این ارزش به دلایل مختلف ممکن است پایین و بالا شود.

پول کاغذی:

پول کاغذی دوازده همه حاکمان نیازمند تاریخ می باشد، و از نقطه نظر منافع جوامع بشری نیز استفاده از این نوع پول به مراتب با صرفه تر از پول های فلزی است. لذا با مشکلاتی که در امر به کارگیری پول های فلزی وجود داشت دو نوع وسیله عمدتاً برای بر طرف کردن این موانع به وجود آمد، یکی برات و دیگری بیجک (گواهینامه یا رسید) را می توان نام برد.

برات^۱:

از گذشته های دور، افراد برای اینکه مقدار زیادی پول فلزی را با خود حمل کنند و مشکلات یاد شده را تا حدودی بر طرف نمایند از وسیله ای به نام برات استفاده می کردند. بدین ترتیب، فردی که کالایی را از منطقه ای غیر از محل کار خود خریداری می کرد، در صورتی که خریدار از نظر فروشنده دارای شناخت کافی و اعتبار لازم بود به جای پرداخت وجه کالا به صورت پول فلزی به فروشنده برگ کاغذی تسلیم می کرد که نمایانگر ارزش مورد مبادله و گواهی و تصدیق بر دین و بدهکاری خریدار نسبت به فروشنده بود، این برگ کاغذ که سند گواهی بدهکاری خریدار کالا به فروشنده بود تسلیم فروشنده می گردید. فروشنده برات را به صراف می داد، بانک واقع در شهر خریدار کالا به نوبه خود برات را در مقابل دریافت پول فلزی به خریدار کالا تسلیم می کرد (توتونچیان، ۱۳۷۵، ص ۲۸).

رسید یا بیجک:

راه دیگری که در انجام معاملات و مبادلات به کار گرفته شد، استفاده از بیجک یا رسید بود، بدین ترتیب که، افراد به خاطر هراس از سرقت و اشکالات موجود در نگهداری فلز گران بها در منزل، پول فلزی خود را به افراد معتمد یا صراف ها (در کشورهای غربی بانک ها) می سپردند و در ازای آن (رسید) از فرد مورد اعتماد دریافت می داشتند که در ایران به بیجک معروف بود. در ایران بیجک در نیمه دوم سده نوزده رواج داشته و تا حدودی نقش اسکناس را ایفا می کرده است (همان، ص ۲۹).

^۱ Bill of Exchange (دستوری کتبی و غیر مشروط است از سوی صادر کننده برای گیرنده برات که در آن خواسته شده که مبلغ معینی عندالمطالبه و یا در سر رسید معینی به شخص معینی و یا به حامل پرداخت شود؛ برات غالباً برای معاملات خارجی مورد استفاده قرار می گیرد).

پول الکترونیکی^۱:

از آنجایی که پول الکترونیکی همچنان در مراحل اولیه پیشرفت است، هنوز تعریف واحدی از پول الکترونیکی وجود ندارد و اشخاص مختلفی پول الکترونیکی را به روش های متفاوتی تعریف کرده اند. جامعه اروپا در پیش نویس دستورالعمل خود «پول الکترونیکی» را بدین گونه توصیف نموده است^۲:

- بر روی قطعه ای الکترونیکی مانند تراشه، کارت یا حافظه کامپیوتر ذخیره شده است.
- به عنوان یک وسیله پرداخت برای تعهدات اشخاصی غیر از موسسه صادر کننده، پذیرفته شده است.
- بدین منظور ایجاد شده که به عنوان جانشین الکترونیکی برای سکه و اسکناس در دسترس و اختیار استفاده کنندگان قرار گیرد.
- به منظور انتقال الکترونیکی وجوه پرداخت های با مقدار محدود ایجاد شده است (همان منبع، ص ۲۵).
- پول الکترونیکی، پولی است که توسط بانک ها با استفاده از پول واقعی به عنوان پایه، ایجاد می شود و قابلیت تبدیل آن به پول واقعی، تضمین شده است (همان، ص ۳۰).
- پول الکترونیکی، پولی است که به صورت الکترونیکی حرکت کرده و به گردش درمی آید و می تواند به صورت کارت هوشمند یا کارت هایی که در آنها ارزش ذخیره شده یا کیف پول الکترونیکی^۳ ارائه شود؛ به عبارت دیگر پول الکترونیکی یک مکانیزم پرداخت ارزش ذخیره یا

^۱ Electronic Money

^۲ T.ECB publication. Frankfar European central Bank(1998).Report on ELectionic Money

^۳ یک نوع کارت هوشمند است که می تواند حداکثر یک مبلغ معین را در خود نگه دارد.

پیش پرداخت شده است که می تواند از طریق امواج، دیتا به سوی بانکها و یا دیگر ارائه کنندگان خدمات به حرکت در آمده و خرج شود (مسعودی، ۱۳۸۳، ص ۹).

وظایف پول

۱- پول به عنوان وسیله مبادله: قبل از پیدایش پول و در دوران بسیار دور، مبادله به صورت مستقیم صورت می گرفته و کالاها و خدمات، مورد مبادله قرار می گرفتند، طبیعی است که این روند مبادله، دشواری های خاص خود را داشته و در جوامع پیشرفته امکان تداوم چنین روندی میسر نمی باشد. لذا پول به عنوان واسطه مبادله به میان می آید. این پول در بدو امر به شکل کالا بروز کرد، کالایی که در زمره احتیاجات روز مره مردم بود و تکامل یافت و به شکل فلز درآمد و در نهایت از اشکال متنوع و پیشرفته تری برخوردار شد. بنابراین مهمترین نقش پول تسهیل امر مبادله است. علاوه بر جریان کالاها و خدمات، جریان دیگری در اقتصاد ظاهر می شود که همان جریان پول است، پیش از رواج پول، تنها رابطه کالا به کالا یا خدمات مطرح بود اما حالا یک واسطه به میان می آید، کالا به پول تبدیل می شود و آن گاه پول به کالا بدل می گردد و در پی این امر می توان رابطه «پول-کالا-پول» را دریافت (مجتهد، حسن زاده، ۱۳۸۴، ص ۱۴).

۲- پول معیار سنجش ارزش اقتصادی^۱: با ورود پول به اقتصاد، به آسانی مشخص می شود که چه کمیتی از یک کالا و خدمت، کمتر از کمیت دیگری از کالا و یا خدمت است. در بدو امر که پول کالایی رواج داشت، چنین پولی در زمینه معیار سنجش دچار نقصان بود. زیرا از کیفیتهای گوناگون برخوردار بود، اما زمانی که پول فلزی و مسکوک به میان آمد، بشر به آسانی

^۱ Unit of Account

توانست ارزش دو شیء را با یکدیگر مقایسه کند. پول وسیله اندازه گیری ارزش هاست و واضح است که یک اقتصاد مدرن نیازمند مقایسه مستمر ارزش هاست.

۳- پول به عنوان ذخیره ارزش: نقش سوم پول که بیشتر در مورد پول غیر کالایی مصداق دارد، حفظ ارزش های مادی است. با پول می توان حاصل کار و دسترنج را بدون فساد ذخیره کرد. بر این اساس پول رابط بین حال و آینده می باشد، چه می توان به واسطه پول ارزش مادی را نگهداری کرد تا در آینده از آن، جهت نیل به کالا یا خدمت مورد نظر بهره جست (توتونچیان، ۱۳۷۵، ص ۱۹).

مکانیزم انتشار اسکناس

۱- سیر تحول^۱: بنابر نوشته کتب پول و بانکداری اولین بار این ابتکار توسط یک بانکدار سوئدی و موسس بانک استکهلم به نام «پالمستروخ» صورت گرفت، در حقیقت پالمستروخ در سال ۱۶۵۶ مبادرت به تهیه بلیط هایی استاندارد با مبالغ مشخص و معین و از پیش تعیین شده نمود و از آنها به جای رسیدهای پول فلزی، طلا و نقره و همچنین اعطای وام استفاده نمود، با افزایش بازدهی و سهولت در به کارگیری این رسیدها، به عبارتی بلیط ها حکم پول را پیدا نمودند (توتونچیان، ۱۳۷۵، ص ۳۲).

۱۴- دکتر حسن گلریز در صفحه ۳۰ کتاب «فرهنگ توضیحی اقتصاد» سیر تحول اسکناس را چنین بیان می کند اسکناس (Assignat) «در دوره انقلاب کبیر فرانسه، مجلس ملی آن کشور در دوم نوامبر ۱۷۸۹ قانونی وضع کرد که به موجب آن کلیه اراضی و املاک متعلق به کلیسا ملی شد و به تصرف دولت درآمد. دولت به وثیقه اراضی و املاک مزبور، پول کاغذی منتشر کرد که آسینیا نامیده شد و از سال ۱۷۸۹-۱۷۹۶ رواج داشت و مفهوم این بود که کاغذهای مزبور به امضای دولت رسیده و تضمین شده است. چندی بعد هم در روسیه تزاری پول کاغذی رواج یافت، همان لفظ فرانسوی آسینیا برای پول کاغذی انتخاب و مختصر تحریفی در تلفظ آن به عمل آمد و آسیگنات نامیده شد؛ این لغت، در زمان سلطنت فتحعلی شاه قاجار به ایران وارد شد و نام پول کاغذی بر آن گذاشته شد. البته باید توجه داشت که پول کاغذی از ابداعات چینی ها است و نخستین اسکناس (پول کاغذی) در دوره امپراطوری سلسله معروف سوئنگ (۱۲۷۹-۹۶۰) میلادی انتشار یافته است.

نظریه های پولی

۱- نظریه پولی قبل از کلاسیک ها: منظور از اقتصاددانان قبل از کلاسیک ها، آنهایی هستند که طی سال های ۱۷۷۶-۱۶۵۰ زندگی می کردند. نظریه پولی این دسته از اقتصاددانان بر اساس دو رشته فکری استوار بود، اول نظریه ای که به موجب آن «پول، محرک تجارت است» و تاکید آن بر روی تاثیر پول بر تولید و حجم اشتغال می باشد. به عبارت دیگر، پول را تعیین کننده حجم تولید و اشتغال می داند. دوم، نظریه مقداری پول که تمرکز آن بر روی رابطه پول و قیمت ها می باشد.

۲- نظریه پولی کلاسیک ها: پول از نظر کلاسیک ها در تعادل بلند مدت خنثی است و بنابراین، منطقی است که پول را به صورت حجابی که روی روابط حقیقی سایه افکنده است، تلقی نمایند. اقتصاددانان کلاسیک از ارتباط متقابل و حساس بین پول و بازار کالا از طریق نرخ بهره به خوبی آگاهی داشتند.

۳- نظریه نئو کلاسیک ها: بنیان نظریه پولی نئو کلاسیک ها، نظریه پول است ارائه این نظریه حول سه روش متمرکز است: ۱- روش سرعت معاملات^۱ می باشد. ۲- روش موازنه های نقدی. ۳- روش درآمد^۲ مطرح گردید.

به عبارتی هر سه روش در اصول یکی بوده، ولی با چهره های مختلف نظریه های مقداری پول، طرفداران این مکتب نظریه مقداری پول را به این صورت تنظیم کردند. ابتدا می بایستی یا از طریق مکانیسم مستقیم (یعنی افزایش مستقیم مخارج در بازار کالا) و یا از طریق غیرمستقیم

^۱ Transactions Velocity

^۲ Income Approach

(نرخ بهره) در کل مخارج بر روی کالاها و خدمات اثر بگذارد. دوم آنکه پول در تعادل، خنثی است ولی در صورت انتقال^۱ غیر خنثی است (توتونچیان، ۱۳۷۵، ص ۲۰۶).

نتیجه گیری و پیشنهادها

آنچه در این مقاله ارائه شد، مختصر توضیحاتی راجع به اهمیت پولشویی الکترونیکی و تهدیدهای ناشی از آنها و بررسی بهترین شیوه یا شیوه‌های مبارزه با آنها بود. همان طور که اشاره شد، یکی از بهترین شیوه‌های مبارزه با این تشکله‌ها، جلوگیری از ورود درآمدهای نامشروع آنها به حوزه‌های مختلف سرمایه‌گذاری است و موجب می‌شود آنچه را که آنها از ارتکاب جرایم شان دنبال می‌کنند بی‌حاصل ببینند و به این ترتیب می‌توان امیدوار بود پیشگیری مؤثر و مبارزه قاطعی با این جرایم به عمل آید. اما ناگفته پیداست که درآمدهای هنگفت حاصل از این جرایم که با تولید ناخالص داخلی قدرتهای اقتصادی دنیا برابری می‌کند، مسأله‌ای نیست که به راحتی بتوان از آن گذشت و به همین خاطر این تشکله‌ها تصمیم گرفتند اموال نامشروع خود را از طرق دیگری وارد چرخه‌های مشروع اقتصادی کنند که این کار آنها خود فرآیند مجرمانه دیگری را به نام پول‌شویی رقم زد و مجدداً سیاست‌گذاران را بر آن داشت به وضع مقررات ضد پول‌شویی نیز مبادرت ورزند.

حال تصور کنید به تشکلهای مجرمانه سازمان یافته‌ای که حیات خود را در پول‌شویی می‌بینند و از هرگونه جرمی که آنها را به مقصود خود نائل کند دریغ نمی‌کنند، گفته شود دیگر لازم نیست برای تطمیع، تهدید یا تباری یا حتی حذف فیزیکی کارمندان دولتی یا غیردولتی برنامه‌ریزی کنند یا مرتکب جعل یا دیگر جرایم سنگین شوند تا با زحمت و تحمل اضطراب و

^۱ Transition Period

نگرانی‌های بسیار هر یک از مراحل سه‌گانه پول‌شویی را پشت سر بگذارند، بلکه فقط کفایت از همان ساحل زیبای جزیره ناوارو (واقع در اقیانوس آرام جنوبی) و از طریق یک رایانه قابل حمل^۱ میلیاردها دلار وجه نامشروع را در سراسر جهان به گردش درآورند (Ron, 2000).

پول و بانکداری الکترونیک به راستی برای پول‌شویان که همان تشکل‌های مجرمانه سازمان‌یافته هستند، ابزارهای بسیار ارزشمندی محسوب می‌شود. زیرا با کم‌ترین هزینه بیشترین منفعت را از اهداف شوم خود می‌برند. این در حالی است که فناوری‌های نوین به لحاظ مزایای مشروع بی‌شماری که برای جوامع به همراه دارند، قابل حذف یا چشم‌پوشی نیستند و تنها راهی که باقی می‌ماند این است که سیاست‌های اصولی‌ای دنبال شود که از سوء استفاده‌های کلانی نظیر پول‌شویی جلوگیری شود و در عین حال به فعالیت‌های مشروع و قانونی‌ای که موجبات پیشرفت و سازندگی جوامع را فراهم می‌آورند لطمه‌ای وارد نیاید. بنابراین، همان‌طور که ملاحظه می‌شود، آنچه در اینجا از اهمیت اساسی برخوردار است، برقراری یک توازن متعارف، عادلانه و قانونی میان این دو عامل متناقض است که هر یک در جای خود از اهمیت قابل توجهی برخوردارند. باید دید این مسأله در مورد کشورمان تا چه اندازه از اهمیت برخوردار است. می‌دانیم که ایران در یکی از کانون‌های پول‌شویی دنیا قرار دارد و طبق گزارش‌های منتشره از سوی سازمان ملل متحد و بانک جهانی، ایران دومین کانون پول‌شویی دنیا محسوب می‌شود (Zarekohan, 2003: 88-89) و به لحاظ موقعیت راهبردی که برخوردار است و پل ارتباطی شرق و غرب محسوب می‌شود، مدت‌هاست از سوی مجامع بین‌المللی و بین‌الدولی تحت فشار قرار داشته تا نسبت به وضع مقررات ضد پول‌شویی و ساماندهی نظام پولی و بانکی خود گام‌های اساسی بردارد که متأسفانه با وجود اهمیت روز افزون

^۱ Laptop

این مسأله هنوز اقدام در خور توجهی انجام نشده است این در حالی است که هم‌اکنون مبارزه با مفاسد اقتصادی به ویژه قاچاق کالا و ارز از چنان اهمیتی برخوردار شده که در سطح سران سه قوه مطرح است و بدیهی است یکی از طرق مؤثر مبارزه با این جرایم، ساماندهی نظام پولی و بانکی از طریق وضع مقررات ضد پول‌شویی است. از سوی دیگر، هنوز مشکل جامعه ما با پول‌شویی سنتی حل نشده که با ظهور گسترده و بهره‌برداري روزافزون از فناوری پول و بانکداری الکترونیک مواجه هستیم و همان‌گونه که در لا به لای مطالب ذکر شد، هم‌اکنون دولتمردان ما بحث الکترونیکی کردن امور، از دولت (E-government) گرفته تا نظام پولی و بانکی را چنان با جدیت دنبال می‌کنند که به عنوان مثال در یک سال اخیر چندین همایش ملی و بین‌المللی را در ابعاد مختلف آن برگزار کرده‌اند. هرچند حداقل آنچه که در ظاهر مشاهده می‌شود این است که نسبت به سوء استفاده‌های خرد و کلان احتمالی از این حوزه‌ها تاکنون اقدام در خور توجهی صورت نگرفته است.

فهرست منابع

- جزایری، مینا (۱۳۸۲). جرم پول شویی به عنوان یک جرم مستقل، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول شویی، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر، نشر وفاق.
- جلالی فراهانی، امیرحسین (۱۳۸۳). پیشگیری از جرایم رایانه‌ای، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۴۷.
- سلیمی، صادق (۱۳۸۲). جنایات سازمان یافته فراملی، انتشارات صدرا.
- شیرکوند، سعید (۱۳۸۲). پول شویی، پیامدها و اقدامات انجام شده، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات و همایش بین‌المللی مبارزه با پول شویی، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر، نشر وفاق.
- طغری نگار، حسن (۱۳۸۰). جرایم سازمان یافته در حقوق جزای ایران و بین‌الملل، پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه امام صادق.
- میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۸۲). پول شویی و ارتباط آن با سایر جرایم، مجموعه سخنرانی‌ها و مقالات همایش بین‌المللی مبارزه با پول شویی، کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر، نشر وفاق.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۸۴). الف، تقریرات درس جامعه شناسی جنایی، تنظیمی محمدی و موسی زاده عباسی، ویراست دوم.
- تقریرات درس جرم‌شناسی (کلیات، بزهکاری، مزمن، پیشگیری زودرس، جرایم سازمان یافته)، تنظیمی محمدحسین شاملوی احمدی، ویراست دوم، ۱۳۸۴.

- هندیانی، عبدالله (۱۳۸۳). بررسی پیامدهای اقتصادی و انتظامی چک پول، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده فرماندهی و ستاد ناجا.
- معظمی، شهلا (۱۳۸۴). جرایم سازمان یافته و راهکار جهانی مقابله با آن، انتشارات دادگستر.
- لطیف، بیژن (۱۳۸۵). سیاست های پولی و مالی، آسیبی مهم برای ارتباط دانشگاه و صنعت، دانشگاه الزهراء (س).
- مجتهد زاده، احمد، حسن زاده، علی (۱۳۸۴). پول و بانکداری و نهادهای مالی، انتشارات موسسه تحقیقات پولی و بانکی.
- توتونچیان، ایرج (۱۳۷۵). اقتصاد پول و بانکداری، انتشارات موسسه تحقیقات پولی و بانکی.

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرېښتې
پرتال جامع علمون انساني